

Magyarok a Vajdaságban

írta Bozóki Antal

az ÁRGUS Vajdasági Magyar Kisebbségjogi Civil Egyesület elnöke

– AKTUÁLIS HELYZETKÉP –

Bozóki Antal, újvidéki ügyvéd, az Árgus Vajdasági Magyar Kisebbségjogi Civil Egyesület elnöke, az amerikai Magyar Baráti Közösség (MBK) meghívására augusztus 9-e és 23-a között az Amerikai Egyesült Államokban tartózkodott, ahol augusztus 11-e és 18-a között részt vett a MBK Lake Hope-i (Ohio szövetségi állam) Találkozóján.

A MBK Itt-Ott elnevezésű találkozóit immár harmadik évtizede tartják meg, s megvitatásra kerülnek az amerikai és a világ magyarságának különböző közös kérdései. A résztvevők rendszeresen foglalkoznak a határon túli magyarság sorsával is. Az ez évi egyhetes találkozó központi témája az Irodalom – Nemzet – Önismeret volt.

A Reménység Tónál megtartott konferenciára meghívott magyarországi, romániai és amerikai értelmiségiek között Bozóki a vajdasági magyarság helyzetéről és kérdéseiről tartott előadást. Itt került sor Bozóki legújabb kiadványának, a Magyarok a Vajdaságban című könyvének első bemutatójára is.

*Amerikai tartózkodása alatt Bozóki Columbus és Cleveland (Ohio), valamint Chicagóban (Illinois állam) városokban is tartott előadást és találkozott az ottani magyarokkal, akik között számos délvidékről elszármazott is van. **Az előadás alábbi, rövidített változatát Bozóki a Vajdaság Ma számára készítette.***

I. Szerbiai politikai helyzet

Szerbiában a politikai állapotok a 2000. október 5-ei hatalomváltás után sem javultak lényegesen. Az ún. demokratikus tömb felbomlása és az újra előretörő nacionalizmus egyúttal igen kedvezőtlen és elutasító jelzést jelent Európa és a világ felé is.

A montenegrói függetlenségi népszavazás sikerével és Koszovó helyzetének alakulását figyelembe véve a volt Jugoszláviáról végérvényesen kijelenthető: szétesett. A volt államalakulatot alkotó népcsoportok kisebb-nagyobb mértékben elérték nemzeti célkitűzéseiket. Ez igaz a horvátokra, a bosnyákokra, a szlovénekre, az albánokra és a macedónokra is.

A vajdasági magyarság a volt Jugoszlávia egyetlen olyan népcsoportja, mely nem ért el komolyabb eredményeket nemzeti önazonosságának megőrzése terén. A kisebbségi politika vajdasági sikertelensége következménye annak a magyar külpolitikának is, mely nem támogatja megfelelő módon a határon túli magyaroknak identitásuk megőrzésére irányuló törekvéseit.

A Vajdaság észak-bácskai és a Tisza jobboldali partján még mindig többséget alkotó magyar kisebbség 2007-ben csak egy legitimitásában erősen megkérdőjelezhető, érdemi jogkörrel nem rendelkező nemzeti tanácsnak nevezett intézménnyel rendelkezik nemzeti létének megéléséhez. Azok a törekvések, melyek egy működő autonómia elérését tűzték ki célul, és melyek hosszú távon is garantálni tudnák a megmaradást, rendre meghiúsultak.

Mindemellett az a folyamat is megfigyelhető, hogy Koszovó és Montenegró elvesztése következtében Belgrád az új, 2006. november 8-án kihirdetett alkotmánnyal tovább korlátozta az utolsó, némi önállósággal rendelkező tartományának, a Vajdaságnak autonóm jogköreit az ott lakó kisebbségek és a vajdasági szerbek jelentős részének akarata ellenére. Az 1989. évi miloševići alkotmány megváltoztatására, illetve az „új alkotmány sürgős elkészítésére” tett ígéretek ellenére hat évnek kellett eltelti ahhoz, hogy elfogadásra kerüljön az új alkotmány. (A volt kommunista országok közül Szerbia utolsóként változtatta meg alkotmányát).

A 2006. október 28-án és 29-én megtartott szerbiai népszavazáson a polgárok 53,04 százaléka támogatta Szerbia új alkotmányát. Ennek az alkotmánynak a meghozatalát Koszovóban a(z albánok nélküli) szavazók 85,29 százaléka, Vajdaságban 43,93, Közép-Szerbiában pedig 55,33 százaléka támogatta. Ez azt jelenti, hogy Vajdaság polgárai nem fogadták el Szerbia új alkotmányát.

Az új szerb alkotmány a vajdasági magyarság és Vajdaság autonómiájának visszaállítását tekintetében azonban semmilyen újdonságot és helyzetének javítását tartalmazó megoldást nem

tartalmaz.

A haladás és demokratikus országokhoz való felzárkózás érdekében Szerbiának mielőbb pontot kellene tenni a hágai törvényszékekkel való együttműködésre, ami a még bujkáló négy háborús bűnösökkel vádolt személy (Radovan Karadžić, Ratko Mladić, Goran Hadžić és Stojan Župljanin) kiadását jelenti, el kellene végezni az oktatási rendszer és a rendőrség megreformálását, növelni kellene az európai intézmények képviselőinek jelenlétét és az etnikai kapcsolatok megfigyelésében, különösen Vajdaságban, Szerbia déli részén és Sandžakban. Szerbiának le kellene továbbá, hogy mondjon „a nacionalista politikáról, mert az a politika, amelyet a kormány, a Szerb Pravoszláv Egyház (SPC) és az Akadémia folytat, olyan szellemi állapotokat tart fent, amelyek fejlesztik a türelmetlenséget, a xenofóbiát, a faszizmust és az antiszemizmust”.

II. A magyarok helyzete

Amikor a vajdasági magyarok helyzetéről és problémáiról beszélünk, emlékeztetni kell, hogy a magyarok képezik Szerbiában (és Vajdaságban) a legnagyobb lélekszámú kisebbséget, ezért a magyar kisebbség a multikulturizmus fontos eleme. A katolikus és a református valláshoz való tartozásuk miatt a magyarok Szerbiában kettős – etnikai és vallási – kisebbséget alkotnak. A hatalmi szervek azt szeretnék bemutatni Magyarországra, az Európai Unió és a világ felé, hogy nagy mértékben javult a kisebbségek (és elsősorban a magyarok) helyzete Szerbiában. Ám, a helyzet ennél sokkal bonyolultabb és a reális kép a vajdasági kisebbségek jelenlegi helyzetéről mást mutat.

A vajdasági magyarok gazdasági helyzete az elmúlt két évtizedben folyamatosan rosszabbodott. A magyarok nagy többsége kimaradt a magánosítási folyamatokból. Ezenkívül, a magyarok, a többi nemzeti közösségekhez viszonyítva, aránytalanul nagyobb számban maradtak munka nélkül, az elbocsátások és foglalkoztatás következtében, vagy éppen a nemzeti hovatartozás miatt nem kaptak munkát.

Ez a terület teljes mértékben kivizsgálatlan, és az is gondot okoz, hogy az állami szervek és szolgálatok nem rendelkeznek a foglalkoztatottak és a munkát keresők nemzeti hovatartozásával kapcsolatos adatokkal.

A szerbiai kormányban és a köztársasági hatalmi szervekben egy magyar sem tölt be jelentősebb funkciót.

A kisebbségeknek, így a magyaroknak is, a lakosságban való részvételükhöz viszonyított nem megfelelő képviselete nyilvánvaló a közigazgatási és az igazságügyi szervekben, az egészségügyben és a rendőrségben, ami jelzi a szerbek bizalmatlanságát a magyarság iránt. Habár ezek az adatok ismertek Szerbia Köztársaság és Vajdaság Autonóm Tartomány hatóságai előtt, a magyarok részvételének javításán ezekben a szervekben az utóbbi öt évben – az üres politikai ígéreteken kívül – nem történt úgyszólván semmilyen előrehaladás.

Változások történtek ugyan a köztársasági választások terén, miszerint a kisebbségi listák számára eltörölték az öt százalékos választási küszöböt. De ezzel nem garantálták azt, amit az európai normák megkövetelnek: a biztosított parlamenti képviselőhelyeket (mind a tartományi, mind a köztársasági parlamentben). A modell már működik Horvátországban és Szlovéniában.

Magyarországon már érvényben vannak a kisebbségi önkormányzatok. A négy vajdasági magyar párt és a vajdasági magyarság jókora többsége a biztosított parlamenti helyek rendszerét javasolja. Ehhez pedig mindenképpen szükség lesz a hivatalos kisebbségi választói névjegyzékekre.

Csaknem hét évvel a miloševići-rendszer megdöntése után Szerbiában még mindig nincsen intézményesen megoldva a magyar (és a többi) nemzeti közösség részvétele a politikai döntéshozatalban.

Az országos politikából a Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ) kiszorult a 2003. december 28-án megtartott választásokon (a G17 Plusz listájáról két magyar képviselő került be a szerb parlamentbe, a magyar pártok jelöltjei közül viszont egy sem). A legutóbbi (2007. január 21-i) szerbiai parlamenti választáson – a választójogi törvény módosításával – öt magyar nemzetiségű képviselő került be a 250-es létszámú szerb parlamentbe. Ezek közül három képviselő a Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ), egy a Demokrata Párt (DS), további egy pedig a Szerb Radikális Párt (SRS) listáján lett képviselő.

A VMSZ a legutóbbi (2007. január 21-i) köztársasági parlamenti választásokról szóló hivatalos adatok szerint 52 458 szavazatot kapott, mintegy kétezerrel kevesebbet, mint az alacsony részvételi aránnyal végződő 2004-es tartományi és helyhatósági választásokon. (Ezek a választásokon a vajdasági magyaroknak immár csak 40%-a szavazott magyar pártokra.) Azzal is tisztában kell lenni, hogy a szerb pártok listáján parlamentbe jutott magyar nemzetiségű képviselők nem fogják tudni érvényesíteni a magyar közösség jogait, mivel a saját szerb pártjuk programját és érdekeit kell, hogy képviseljék.

A magyar nemzeti kisebbség elsőként választotta meg nemzeti tanácsát (a Magyar Nemzeti Tanács / MNT), a Szabadkán 2002. szeptember 21-én tartott elektori közgyűlésen, 541 elektor

részvételével (a 605 meghívott közül).

A Nemzeti Kisebbségek Jogainak és Szabadságának Törvénye szerint a kisebbségi nemzeti tanácsok jelentik a kulturális autonómiát Szerbiában. Habár, a törvény maga kimondja, hogy ezeknek a szervezeteknek csak tanácsadói jogkörük van, döntéshozói nincsen. Így nem is lehet nemzeti kisebbségi autonómiáról beszélni. Ellentmondanak egymásnak a politikusok is, akik közül egyesek kulturális, mások pedig perszonális autonómiának nevezik ezeket a tanácsokat. Ebből is kiviláglik, hogy a Koštunica szerb kormányfő vezérletével működő (nem legitim, elektorok útján választott) nemzeti tanácsok nem tudják ellátni a kisebbségek megmaradását elősegítő feladatokat.

A MNT munkáját az elmúlt csaknem ötéves időszakban elsősorban a hatékonytalanság és az eredménytelenség jellemezte. Nemcsak, hogy a vajdasági magyarokat érintő számos fontos kérdésben illetéktelennek mondta magát, mint például a Magyarországon szerzett egyetemi oklevelek honosítása, a magyar nemzeti közösségünk tagjai bántalmazásának ügye stb., de még azokon a működési területeken sem tudott jelentősebb eredményt felmutatni, amelyek a törvény szerint megillették. Még amikor szándékozott is tenni valamit, szerb koalíciós partnerei megakadályozták ebben.

A MNT-nek még a december 23-ig meghosszabbított mandátuma is már lejárt. A testület 2006. november 27-i ülésén elfogadta „az új MNT megválasztásáig terjedő – „legalább fél éves” – időszak munkaprogramja” elnevezésű dokumentumot. A kérdés most már csak az, hogy mostantól kinek a nevében működik, és kit képvisel?

Ma már egyre többek előtt válik világossá, hogy a nemzeti tanács csakis akkor láthatja el a nemzeti érdekképviseltünket, ha mi magunk hozzuk létre; általános magyar választás útján. Tisztában van ezzel a szerb hatalom is, hiszen a horvátországi szerbek érdekképviselője is hasonló módon valósul meg a horvát Száborban, s hasonló módon kívánja szavatolni saját szerb testvéreinek a megmaradást a szerb állam a koszovói régióban.

A civil szervezetek követelték, hogy a nemzeti tanács választását szabályozó törvény abból induljon ki, hogy a Magyar Nemzeti Tanács a magyar választói névjegyzéken szereplő magyar szavazópolgáraink közvetlenül leadott szavazata alapján legyen megválasztható.

III. Oktatás, kultúra, nyelvhasználat, tájékoztatás

Az alkotmány és az oktatási törvény biztosítja a magyar diákok számára az anya-nyelven történő tanulást minden tantárgy (kivéve a szerb, mint környezetnyelv) esetében, de ez több iskolában nincs szavatolva. Még olyan környezetben is, ahol többen élnek magyarok. Reméljük, hogy az egyes helyeken jelentkező tanárhiányt enyhíteni fogják a visszaköltözött Szabadkai Tanítóképző Iskola által kibocsátandó új magyar tanárok.

A hivatalos adatok szerint Vajdaság 325 általános iskolájából 274-ben folyik magyar nyelven oktatás. Valószínűleg az akár egy magyarul tanulható tantárggyal rendelkező iskolákat is ide sorolták. Az oktatási törvény kimondja, hogy 15 fő alatt is indítható osztály, külön engedéllyel. Nos, ezt a külön engedélyt sokszor nem kapják meg a szórvány magyarság diákjai. A magyar osztályokat a szerb osztályokkal vonják össze, ami egyenes út a végleges asszimiláció felé. Jelenleg a középiskolai tanulmányokat folytató magyarok egyharmada szerb tagozatra jár. És ez a szám egyre növekszik. Ki kellene alakítani (a tanárok segítségével) egy olyan kampányt, amelyben a diákok és a szülők figyelmét felhívnák arra, hogy magyar tagozaton is el lehet sajátítani a szerb nyelvtudást, amire a későbbiek során szükségük lehet. Ehhez az államnak is úgy kell megszerveznie annak oktatását, hogy az az európai követelményeknek megfeleljen.

A tankönyvek terén komoly hátrányok érik a magyar tanulókat. Szerb nyelven kiadott, szerbről fordított tankönyveket kényszerítenek a magyarokra, melyek kisebbik problémája a nyelvileg és helyesírásilag nem kielégítő fordítás. Az igazi baj ezekkel (főleg a történelem és földrajz könyvek esetén) a valódi kisebbségi érzést kiváltó tartalom, a magyarság bűnös vagy másodrendű népként való bemutatása. Az ilyen tartalmú könyvek nagyban serkentik az asszimilációt, hiszen fiatal korban a legkönnyebb befolyásolni az emberek érzületét. Magyarországról behozandó, a szerbiai oktatási programmal összeegyeztethető, modern tankönyvekre van szükség. (A vajdasági horvátok már Zágrábban kiadott könyvekből tanulhatnak.)

Az új magyarországi és magyar tankönyvek behozatala továbbra is nehézkes és megoldatlan kérdés. Nagyon fontos, hogy ne csak adományok útján jusson el egy-egy nagyobb könyv-szállítmány a Vajdaságba, hanem folyamatos és szervezett körülmények között.

Szerbia Oktatásügyi Törvénye kimondja ugyan, hogy a kisebbségeknek joguk van az óvodától az egyetemig az anyanyelvükön tanulni, az egyetemi oktatás terén ez még sem érvényesül.

A szabadkai Magyarságkutató Tudományos Társaság kutatásai szerint Vajdaságban az egyetemen tovább tanulók mindössze 6 százaléka magyar anyanyelvű hallgató, míg a főiskolások számát figyelembe véve ez az arány 11 százalék. A tovább tanulók száma tehát jóval a demográfiailag elvárt 14,28 százalék alatt van, és mindössze a hallgatók egyharmada tanul anyanyelvén.

A Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, a Civil Mozgalom, de a Vajdasági Magyar Demokrata Párt, és még más értelmiségiek is síkra szállnak egy önálló vajdasági magyar egyetem létrehozása mellett. Természetesen, ehhez szükség lenne a Magyar Állam támogatására is. Mindazonáltal, a

jelenleg pozícióban levő VMSZ-es tisztségviselők nagy része azzal érvel, hogy nincs elég magyar diák. Felvidéken működő magyar egyetem, Kárpátalján (ahol fele annyi magyar él, mint a Vajdaságban) főiskola működik, hamarosan pedig az Ungvári Egyetem több magyar nyelvű szakot is indít, Erdélyben küzdenek a Babes-Bolyai Egyetem szétválasztásáért, de már számos komoly magyar felsőoktatási intézmény is működik. Addig a Vajdaságban semmilyen előrelépés nem látszik.

Tudok arról, hogy az Amerikában élő magyarok tetemes összeggel és rendszeresen segítik otthon tanuló diákjainkat. Az Újvidéki Diáksegélyező Egyesület is részesül a támogatásból. Az egyesület megbízásából e helyen is köszönetet mondok érte. Név szerint nem sorolhatok fel mindenkit, de tudom, hogy Krémer Sándor és Kovács Béla azok között van, akik a legtöbbet teszik diákjainkért. Az anyaországi segély gyakorlatilag megszűnik a most kezdődő tanévben. Kérem, hogy amerikai barátaink az egyre szegényebb délvidéki magyarságért tovább folytassák nemes buzgalmukat. Nem fejezhető ki pénzben annak a támogatásnak az értéke, amit diákjainknak nyújtunk.

Van néhány, a vajdasági magyarság számára fontos intézmény, amelyek finanszírozása részben vagy nem teljesen megoldott. Többek között ilyen a zentai Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség, a Forum Könyvkiadó, az Újvidéki Színház és a szabadkai Népszínház, amelyek működéséhez nélkülözhetetlen az állami támogatás, amire az állam ígéretet is adott.

A magyar amatőr színtársulatok és kulturális táncsoportok önerőből tartják fenn magukat. Ezért a szerb kormány nem könyvelheti el eredménynek ezen szervezetek meglétét.

A magyar nyelvű könyvek és a sajtó behozatala évek óta megoldatlan és a magát demokratikusnak nevező hatalom sem tett semmit ennek a problémának az árhidalása érdekében. Ez miatt a vajdasági magyarok kultúrája óriási és pótolhatatlan kárt szenved.

Vajdaság Autonóm Tartomány területén a kisebbségek nyelvének hivatalos használati jogát minden községnek külön-külön kell (ha akarja) bevezetnie. Kötelező ott bevezetni, ahol a községben az adott kisebbség legalább 15 százalékát teszi ki a lakosságnak. Úgy gondolom, hogy a magyarságnak joga van ahhoz, hogy az egész tartomány területén hivatalos legyen a magyar nyelv használata. Hiszen a magyarok messze a legnagyobb népcsoport a szerbek után és őshonos nép a Délvidéken.

Számos példa bizonyítja, hogy ott, ahol a települések nevét magyar nyelven is kiírják, ezeket az elnevezéseket gyakran átfestik, vagy pedig, ami szintén gyakori, nacionalista jelszavakat írnak rá (Magyarkanizsa, Zenta, Bácskossuthfalva, Tiszaszentmiklós, Magyarittabé stb.). Ezzel nem csak a nemzetek közötti gyűlöletet szítják, de anyagi kár is keletkezik és rontják az ország (amúgy sem kimondottan nagy) tekintélyét.

Törökkanizsán hiába van hivatalos használatban a magyar nyelv, és hiába határozta meg az MNT a települések történelmi magyar neveit, ez idáig sem a helységnévtáblán, sem a köziratokon nem olvasható Törökkanizsa neve.

Törökbecsén is nehezen megy a magyar helységnevek gyakorlati alkalmazása. A Liberális Demokrata Párti (LDP) többségű községi hatóság a hivatalos és nem hivatalos ellenvetések egész sorát hozta fel a Törökbecse község, Törökbecse város, valamint Beodra települések magyar nevei ellen. Így aztán Törökbecsén továbbra is a Novi Bečej, illetve a Novo Miloševo nevek kvázi magyar formájú használatát tartják elfogadhatónak. A községi okmányokban, közintézményekben még az önkormányzat hatáskörében tartozó rádióban is ez a gyakorlat.

A vajdasági magyaroktól fokozatosan megvonják a tárgyilagos tájékoztatásra való jogot. A vajdasági magyar médiumok, tájékoztatási eszközök fokozatos visszafejlődése figyelhető meg. Az anyagiakra hivatkozva a Magyar Szó napilap főszerkesztőségét Szabadkára költöztették, a Képes Ifjúság hetilapot már csak mellékletként, teljesen lezüllesztett formában lehet megkapni és a többi nyomtatott sajtó is rossz helyzetben van.

A Tartományi Képviselőház 2004. június 29-i ülésén határozatot hozott a lapkiadó közvállalatok alapítói jogának a nemzeti tanácsokra való átruházásáról. Az elmúlt alig több mint egy év alatt a Magyar Szót és a Hét Napot a VMSZ párt-bulletinjévé züllesztették és határozatot hoztak a Magyar Szó újvidéki szerkesztőségének a leépítéséről és Szabadkára való költöztetéséről. Több neves újságíró önként távozott a szerkesztőségéből, így fejezve ki a szerkesztéspolitikával és a vállalat vezetésével való elégedetlenségét.

Az Újvidéki RTV magyar szerkesztőségében az utóbbi évtizedben foglalkoztatottak száma megfeleződött és a szerkesztőségek csak nagy erőfeszítések árán tudták végezni feladatukat, tekintettel az elavult technikára is.

1990 októberéig az Újvidéki TV magyar szerkesztőségében mintegy száz foglalkoztatott volt és még mintegy húsz külmunkatárs. A szerkesztőségnek, a munkahelyek legújabb besorolása szerint, mindössze 26 munkahelyet (ebből 21 újságíróit és 5 kisegítő személyzetit) hagytak jóvá.

Az 1990-es évben a Újvidéki TV programjának a 20,06%-át a magyar műsorok képezték, 2007-ben pedig mindössze 3,37%-át, ami drasztikus csökkenést jelent, s ez magával vonja a műsorok színvonalának csökkenését is. Külön problémát jelent, hogy nincsenek oktatási, tudományos és gyermekműsorok, valamint hogy nincsen műsorcsere az anyaországi TV hálózatokkal. Mindez a vajdasági magyarok nyelvének és kultúrájának elszegényedéséhez vezet.

Az Újvidéki Rádió magyar szerkesztőségében 1990-ben 101 foglalkoztatott volt, most pedig mindössze 43. A szerkesztőség értékelése szerint a minőséges program sugárzásához legalább 67 személyre lenne szükség, vagyis még 24 személy felvételére.

Az önkormányzati tulajdonú rádiókat kötelező privatizáció alá vonják. Így hatalmas veszélybe kerül a kisebbségi magyar rádiózás (a nagyikindai, a szenttamási, kúlai, muzslyai rádió stb.). A VMSZ parlamenti képviselőcsoportjának kezdeményezését a privatizációs folyamat módosításáról elutasították. A szerbiai kormány ugyanis sokszor hivatkozik arra, hogy a környező EU-s tagországokban sem megengedett, hogy állami médiumok működjenek, holott tudjuk, hogy Romániában, Szlovákiában, Magyarországon is működnek ma is önkormányzati alapítású médiumok.

Mindez arra utal, hogy a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvény 8. szakaszában említett „szerzett jogok” védelme leginkább csak papíron létezik. Ezt a helyzetet mindenképpen rendezni kell, nehogy túl késő legyen.

IV. Kettős állampolgárság

Nemzettársainak már minden környező ország megadta a kettős állampolgárságot csak Magyarország nem. A szerbiai parlament 2004. december 14-én ellenszavazat nélkül, a lehető legrövidebb eljárással, mindössze néhány óras vita után szavazta meg az állampolgárságról szóló törvényt.

A kettős állampolgárságnak a 2004. december 5-i népszavazáson való elutasítását nagy fájdalommal vették tudomásul a vajdasági magyarok. A schengeni övezethez való, 2008. január 1-jei magyar csatlakozás utáni új helyzet tovább nehezíti majd az anyaországgal való kapcsolattartást.

A Vajdaságban ezért igen kedvező visszhangra talált Sólyom László magyar köztársasági elnök 2007. július 16-i televíziós interjúja, amelyben az államfő ismételtén támogatta, hogy a vajdasági magyarok kettős állampolgárságot kaphassanak.

– Kettős állampolgárság mellett vagyok a Délvidék tekintetében. De ez egy messzi történet, de azért ezt nem árt leszögezni. Azokkal, akik nem kerültek most át az unióba, így lehet állandó és akadálytalan kapcsolatot tartani – mondta Sólyom László.

Ezúttal csak a vajdaságiakról van szó, hiszen a romániai és a szlovákiai magyarság tagjai már uniós polgárok – ami szabad mozgást szavatol nekik –, a kárpátaljaiak esetében pedig az ukrán alkotmány nem teszi lehetővé, hogy más országnak is az állampolgárai legyenek. Szerbia jogrendje is ismeri a kettős állampolgárság intézményét. Petar Ladjevic, a szerb kormány kisebbségi megbízottja ezzel kapcsolatban kijelentette: „Ez nem Szerbiai gondja, hiszen senkit sem akadályoz meg abban, kettős állampolgársága legyen”.

A vajdasági magyarok – s ebben a kérdésben teljes az egység – a schengeni övezet kiterjesztésére a legjobb, illetve egyedüli jó válasznak a kettős állampolgárságot tartják. Ez az álláspont találkozott a magyar elnökével és korábban a Fideszével is, ami ugyancsak kedvező visszhangra talált a Délvidéken.

A magyar kormány továbbra is a vízumrezsim liberalizálásában keresné a megoldást, elsősorban az ügynevezett nemzeti vízum kiadásában. A szabadkai főkonzulátus igyekszik is népszerűsíteni e beutazási könnyítést – ösztönzi a polgárokat, váltsák ki még a schengeni rendszer bevezetése előtt, ám az érdeklődés korántsem akkora, mint számítottak rá. Sok vajdasági magyarnak a feltételek nehezen teljesíthetők, vagy visszariadnak a beszerzendő okmányok listája láttán.

V. Megromlott etnikai arányok és viszonyok

A 2002-es szerbiai népszámlálási adatok szerint Szerbiának (Koszovo nélkül) 7 500 000 lakosa volt, 20 kisebbséggel. Vajdaság összlakosságában 290 207 magyar élt (Szerbiában 293 229), vagyis a magyarok Szerbia lakosságának 3,9, a tartomány lakosságának pedig 14,28%-át képezték.

Az 1991. évi népszámlálási adatokhoz viszonyítva a magyarok száma 2002-ig 49 284-el, illetve 15%-al csökkent. Ennek az okai nincsenek eléggé kikutatva, de ehhez mindenképpen hozzájárult az alacsony szaporulat és főként a fiatalok elvándorlása, valamint az asszimiláció különböző formái. Egy ekkora létszámú őshonos kisebbségnek kijár a valódi nemzeti kisebbségi autonómiára való jog. Figyelembe véve a magyar lakosság társadalmi mutatóit (elvándorlás, beolvadás, vegyes házasságok, alacsony születésszám, elhalálózás) és az utóbbi két népszámlálás közötti tendenciákat, a magyarság száma 2007-ben (figyelembe véve a statisztikai hivatal becsléseit is) 274 070-re becsülhető. Tehát ennyien vagyunk most a Vajdaságban, vagyis 16 137-tel kevesebben, mint 2002-ben. A demográfusok szerint még ez is optimista becslés. Sajnos. Itt jegyzem meg, hogy Vajdaság összlakosságában 1948-ban 428 750 magyar volt, vagyis a lakosság 26,13%-ét képezték a magyarok. Már maga az a tény is, hogy a magyarok száma a

tartomány összlakosságában valamivel több mint fél évszázad alatt megfelelőződött, világosan érzékelteti helyzetünket és az államnak az irántuk való viszonyulását az elmúlt időszakban. Az 1991. és 2002. népszámlálási adatokat összehasonlító elemzés azt mutatja, hogy a tartomány lakosságának nemzeti összetétele, egészében véve, megváltozott, oly módon, hogy a kisebbségi közösségekhez tartozók száma csökkent, s ezzel az összlakosságban résztvevő százalékarányuk is, míg a szerbként nyilatkozók számaránya növekedett. Vajdaságban (az említett népszámlálási adatok szerint) 170 454-el több szerb él, mint az előző időszakban (miközben a lakosság száma az elmúlt 11 évben mindössze 19 475-tel nőtt), a százalékarányuk pedig Vajdaság lakosságában 57,21-ről 65,05 százalékra nőtt.

Ezek az adatok azt mutatják, hogy Vajdaságnak egészében véve jelentősen megváltozott az etnikai összetétele, de azoknak a községeknek is, amelyekben a magyar nemzeti közösség tagjai képezték a többséget. Egyes községben (Apatin, Temerin, Törökkanizsa és Begaszentgyörgy) a magyarok közé nemzetközi segíellyel telepítették le a szerb menekülteket. Például Temerinben külön városrészt építettek nekik, a falu így veszítette el magyar többségi jellegét. (A menekültek számát, akik Vajdaságban állandó vagy ideiglenes lakóhelyre találtak, 250 000 – 300 000-re becsülik, a nemzetiségi összetételük pedig azt mutatja, hogy nagy többségében szerb nemzetiségűek.) A vajdasági magyar pártok és politikusok gyengének bizonyultak ahhoz, hogy felhívják a nemzetközi szervezetek figyelmét a szerb menekültek betelepítésére az általa lakott területekre, az etnikai arányok megváltoztatására.

A Milošević korszaktól kezdődően jelentősen megromlottak az etnikai viszonyok is Vajdaságban. A 2000 októberi változások után is folytatódott a kisebbségi jogok durva megszegése és az elkövetők ellen továbbra sem indítanak büntető és szabálysértési eljárásokat. A kisebbségi jogsérelmek és a kisebbségekhez tartozók (a legtöbb esetben magyarok) elleni támadások pontos számát valójában senki nem is tudja. Az emberek ezekről nem szívesen beszélnek, mert félnek. Az incidensek miatt növekedett a nemzetek közötti feszültség, erősödött a nemzeti türelmetlenség és megromlottak a nemzetek közötti viszonyok, különösen észlelhető a fiatalok nemzeti alapon történő elkülönülése. Péterrévén szerb menekültek gyermekeinek egy csoportja fél éve terrorizálja a helyi magyar fiatalokat. Eddigi több mint 20 magyar fiatalot vertek, vagy aláztak meg.

A nemzeti kisebbségi közösségek tagjai elleni sűrűsödő támadások és a nemzetek közötti feszültségek miatt az Európai Parlament (2005. január 28-tól 31-ig) ad hoc bizottságot küldött a Vajdaságba, amelyet Doris Pack asszony vezetett, majd az 2005. szeptember 29-i Vajdaságra vonatkozó állásfoglalásában „mély aggodalmát fejezte ki az emberi jogok ismétlődő megsértései, valamint a jog és a rend Vajdaságban tapasztalható hiánya miatt” és azonnali és – a hasonló jellegű cselekmények orvoslása, illetve jövőbeli megelőzése érdekében – hatékony fellépésre szólította fel (az akkor még) Szerbia és Montenegró hatóságait, valamint javasolta, hogy küldjenek EU megfigyelőket (EUMM) a térségbe.

Az események háttérének a felderítésére a 2005. november 2-án létrehozott szerb kormánybizottság – ismereteim szerint – a mai napig nem ült össze, vagy ha összeült is, jelentését nem terjesztette a nyilvánosság elé.

Vajdaságban a kisebbségek között most is jelen van a félelem, főként amiatt, hogy Kosovo esetleges függetlensége után újabb szerb menekülthullám érkezik a tartományba.

Mindezek miatt Szerbiának sokkal többet kellene tennie a kisebbségek védelme érdekében, mint ahogy azt az ezzel a témakörrel foglalkozó politikusok elismerik, mert továbbra is komoly eltérés mutatkozik egyrészt az elvileg elfogadott nemzetközi kötelezettségek és másrészt a kisebbségek normatív és tényleges helyzete között. Ennek természetesen előfeltétele a nemzeti kisebbségekhez tartozók helyzetének valós felmérése és az itt meglévő problémákkal való nyílt szembenézés, valamint azok hatékony megoldása érdekében egy időhöz kötött programnak az elfogadása.

A legfontosabb mégis a vajdasági magyar pártok a nemzeti közösségünket érintő alapvető kérdésekben való közös álláspontnak a kialakítása és a szerb hatalom felé való egységes fellépése lenne. Hogy ez megvalósítható-e megmutatkozik majd az év végén esedékes tartományi és helyhatósági választásokon. Ha a magyar pártok között közös választási fellépés nem jön létre, annak további negatív hatása lesz a vajdasági magyarság egészére nézve.

***

Összefoglalóul röviden a következőkben látjuk követeléseink lényegét:

1. Vajdaság magyarságának ügye egyetemes magyar ügy.
2. Olyan nemzeti tanácsra van szükségünk, amelyet a magyar választók alakítanak, amely nekik tartozik felelősséggel és a magyar érdekek alapján politizál, nemzetközi normák szerint.
3. A mindenkori szerb hatalom kötelezettsége a polgárok személyi és vagyoni biztonságának biztosítása, függetlenül azok nemzeti vagy etnikai hovatartozásától.
4. Szerbia kötelessége az általa aláírt nemzetközi egyezményekből eredő nemzeti kisebbségi jogoknak a mindennapi életben való következetes és maradéktalan alkalmazása és az ezzel kapcsolatos jelentéstétel.
5. A határon túli magyarságot a magyar állampolgárság megilleti. Nincsen semmi jogi akadálya, hogy ezt Magyarország éppen úgy megadja, ahogyan már szinte minden környező állam megadta

nemzettársainak. Az idén Szabadkán erről volt tanácskozás és ilyen igényét osztatlan egyetértésben kifejezte minden politikai pártunk, civil szervezetünk, egyházaink képviselői és a független magyar értelmiségiek is.

Bozóki Antal mgr.

Lake Hope (Ohio, USA), 2007. augusztus 13.